

AGRÁRMINISZTERIUM

ÉRTÉKELÉSI JELENTÉS

Versenyképesség, a helyi gazdaság erősödése

„A Vidékfejlesztési Program lebonyolítását támogató informatikai rendszerek fejlesztését támogató informatikai és közigazgatási szakértői tanácsadás, valamint a KAP 2020-hoz kapcsolódó monitoring tervezői feladatok és szaktanácsadás ellátása”

című projekt keretében

Projektvezető:

Saad Tamás

Szakértő:

Bíró Szabolcs, Dudás Gyula, Garay Róbert, Hamza Eszter, Kálmán Ákos, Mándi-Nagy Dániel,
Radócné Kocsis Terézia, Vulcz László

Készült: 2019.10.31.

Európai Unió

Európai Mezőgazdasági
Vidékfejlesztési Alap

A vidéki térségekbe beruházó Európa

TARTALOMJEGYZÉK

TARTALOMJEGYZÉK	2
1 Vezetői összefoglaló	3
2 Executive Summary	6
3 Bevezetés	9
4 Elemzés.....	10
4.1 Helyzetértékelés.....	10
4.2 Eredmények, hatások	19
5 Következtetés, ajánlás	22

1 VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

Az EMVA felhasználását szabályozó európai uniós jogszabályok előírják a támogatások hatásainak, tapasztalatainak rendszeres értékelését. Ennek megfelelően a Vidékfejlesztési Program Irányító Hatósága a Program értékelési tervének 2019. évi feladatai közül megrendelte a Field Consulting Services Zrt. által vezetett konzorciumtól a „Versenyképesség, a helyi gazdaság erősödése” értékelés elkészítését. Jelen dokumentum ezt a témakört a 2019-ben már elérhető információk alapján értékeli. A program előrehaladásával a témakör további – az előrehaladás révén keletkező új eredményeket is figyelembe vevő – értékelése tervezett 2020. év során.

A vidékfejlesztés értékelésében fő gazdasági szempont a gazdálkodók versenyképességének növelése. A mezőgazdaság versenyképességének változása egyrészt a támogatott mezőgazdasági üzemek szerkezetátalakításának, korszerűsítésének számbavételével, másrészt a gazdasági teljesítményüket jellemző hatásindikátorok értékelésével, kontrollcsoportos vizsgálattal került megítélésre.

A vidéki térségekben működő mezőgazdasági vállalkozások tevékenységének off-farm diverzifikációja a gazdaság több lábon állásának biztosítása mellett a helyi gazdasági alapok többbretű kihasználását, a vidéki térségekben hiányzó termékek és szolgáltatások biztosítását, valamint a vidéki térségekben a foglalkoztatás erősítését, szezonálisának ellensúlyozását is szolgálja.

A 2014 előtti időszakban a 2007–2014 között lekötött forrás négyötödét a termelési infrastruktúrát érintő fejlesztésekre fordították, az emberi erőforrás fejlesztésébe a források közel ötödét vonták be, a termelők piacra juttatását közvetlenül a források mintegy három százaléka segítette.

A technológiai korszerűsítéshez való hozzáférést a 2007–2014-es időszakban jelentősen korlátozta, hogy a beruházási támogatásból jelentős mértékben részesedett a nem termelő típusú állattartó telepi beruházás, a trágyakezelés. A korábbi programoktól eltérően a **jelen Vidékfejlesztési Program kimondottan a nagyobb hozzáadott értéket előállító és egyben a vidéki munkaerő számára jelentősebb munkaerő-igényt jelentő ágazatok felé fókuszál, úgymint az állattenyésztés és kertészet.**

A mezőgazdaság éves átlagos TFP-változását összetevőire felbontva a technológiai hatékonyság mind a támogatott, mind a kontroll üzemcsoport esetében javult. Az egyes ágazatokat tekintve:

- A technikai hatékonyság a nem támogatott üzemeknél kisebb mértékben romlott a gyümölcs- és a sertéságazat, a tiszta technikai hatékonyság pedig a sertés- és a baromfiágazatok esetében.
- A mérethatékonyság nőtt a szőlő- és a tejágazatban, míg a szántóföldi növénytermesztők esetében kevésbé romlott, mint a nem támogatott üzemeknél.
- A TFP csökkent a zöldség, a sertés, kismértékben javult a legeltetési gazdálkodás esetében.

EU-viszonylatban a magyar teljesítmény legfeljebb a jelenlegi nemzetközi versenyképességünk megőrzéséhez elegendő, magasabb az EU28 átlagánál, de alacsonyabb az új tagországok, az EU13 átlagos TFP-növekedésénél, amely a vizsgált időszakban Lengyelországban, a balti államokban, Szlovákiában és Bulgáriában nagyobb volt, mint Magyarországon.

A 2014–2017 időszakra korlátozva a vizsgálatot a támogatott üzemek esetében a nem fizetett családi munkaerőre jutó átlagos mezőgazdasági vállalkozói jövedelem (7571,9 ezer forint/ÉME) növekedése kiemelkedő, (5063,5 ezer Ft/ÉME-vel magasabb, mint a kontroll csoport növekedése).

- Az átlagos mezőgazdasági vállalkozói jövedelem a támogatott üzemek esetében magasabb (35 538,3 ezer forint), és nagyobb mértékben nőtt (32,4 százalék), mint a kontroll csoport (23 516,0 ezer forint) esetében (16,9 százalék).
- A mezőgazdasági tényezőjövedelem (9778,2 ezer forint/ÉME) növekedése 1605,9 ezer forint/ÉME, ami 312,2 ezer Ft/ÉME-vel, 24,1 százalékkal magasabb, mint a kontroll csoport egy munkaeóra jutó átlagos nettó hozzáadott érték (8518,2 ezer forint/ÉME) növekedése (1260,0 ezer forint/ÉME).
- A TFP változásában a támogatott és a kontroll csoport esetében nincs különbség, egyaránt 1,17 a TFP növekedés. A 2-es prioritás esetében a támogatott csoportban a beruházás negyedével, míg a kontroll csoportban harmadával esett vissza.

A Vidékfejlesztési Program hatása a versenyképesség növelése szempontjából ágazatonként eltérő képet mutat. A kertészeti ágazatban a támogatási források nagysága miatt a teljes ágazatra gyakorolt hatása kis mértékű a versenyképesség növelése tekintetében, ugyanakkor a nyertes pályázatok termelőinek egyéni technológiai színvonala emelkedik, ezáltal versenyképességük javul. A speciális kertészeti betakarító gépek és kapcsolódó tároló kapacitások fejlesztése által tovább javulhat a termékminőség, növekszik a versenyképes árualap. A borszőlőültetvény telepítésének támogatása felhívás keretében 2018. december végéig nem jött létre kötelezettségvállalás. A felhívás az új telepítési engedélyekkel történő borszőlőültetvények telepítéshez nyújt támogatást, amellyel az ország meglévő borszőlőterülete növelhető. A termelőalapok támogatása mellett az ágazat versenyképességének javítását elsősorban az együttműködésekben és az eredetvédelemben rejlő lehetőségek kiaknázása, valamint a digitalizáció elterjesztése segíthetné. **A kisméretű terménytárolók** létrehozott korszerű kapacitása 1,3 millió tonna, amely 672,1 ezer tonna ÁTK tároló kapacitás bővítéssel együtt, a teljes mezőgazdasági raktárkapacitás 10 százalékát teszi ki.

A sertéstartásban a támogatási döntések alapján a sertéstelepek korszerűsítését célzó beruházási támogatásokban a magyarországi sertésállomány mintegy 10-15 százalékát tartó gazdaságok részesülhetnek. Jóllehet, a gazdaságok nem minden telepét érintenék a fejlesztések, a magas lefedettség miatt az ágazat egészének versenyképességére hatással lehet a támogatás. A versenyképességet alapvetően a mérethatékonyság növelése javíthatja tovább. **A baromfitartásban** az intenzív tartási körülmények miatt a tartástechnológia és az épületek minősége jelentősen befolyásolja a baromfihús-termelés hatékonyságát. A baromfitelepek korszerűsítését célzó felhívásra 426 pályázat érkezett be összesen 363,71 millió euro projekt költséggel és 182,90 millió euro támogatási igénnyel. A jövőben a digitalizációs technológiák elterjedése a tovább javíthatja a szakágazat versenyképességét. **A szarvasmarhaágazat** esetében a megvalósítható beruházások értéke az ágazat teljes éves kibocsátásának 20 százalékával, **a juh- és kecskeágazatoknál** annak 54 százalékával egyenértékű. A versenyképesség növeléséhez érdemben járulnak hozzá a fejési, tartási és takarmányozási technológia fejlesztését, valamint az energiahatékonyság javítását célzó beruházások. Az extenzív tartásban az állatjóléti és környezetvédelmi megfelelést kell előtérbe helyezni.

Mezőgazdasági kisüzemek fejlesztése keretében kifizetéssel 584 kisüzem rendelkezik, ebből 45,6 százalék az állattenyésztési-, 46,3 százalék a kertészeti- valamint 8,1 százalék az élelmiszer-feldolgozás ágazatban vállalta magasabb élőlétszámú termékszerkezet kialakítását.

A vidéki térségekben működő mezőgazdasági vállalkozások tevékenységének off-farm diverzifikációja a gazdaság több lábán állásának biztosítása mellett szolgálja a **helyi gazdasági** alapok többrétű kihasználását, a vidéki térségekben hiányzó termékek és szolgáltatások biztosítását, valamint a vidéki térségekben a foglalkoztatás erősítését, szezonális ellensúlyozását is. A Vidékfejlesztési Programban a mezőgazdasági termelők off-farm diverzifikációját támogatja a 6.4 A nem mezőgazdasági tevékenységek beindítására és fejlesztésére irányuló beruházások támogatása alintézkedés.

A vidéki térségek kisméretű infrastruktúrájának és alapvető szolgáltatásainak fejlesztését Magyarország Vidékfejlesztési Programjában az M07-es intézkedés célozza. Az M07-es intézkedés a vidéki települések épített infrastrukturális eszközeinek kisléptékű fejlesztésével (7.2 alintézkedés), valamint az elérhető szolgáltatások körének bővítésével, színvonalának javításával (7.4 alintézkedés) támogatja a vidéki infrastruktúra és az alapszolgáltatások fejlesztését.

A helyi gazdaság erősödésében elért eredményeket mérhetjük a nem mezőgazdasági tevékenységek beindítására és fejlesztésére irányuló beruházások támogatásában részesülő kedvezményezettek (mezőgazdasági üzemek) számával, ami a kötelezettségvállalással érintett üzemek tekintetében 1089 üzem, ami a célérték (1800) 60,5 %-a, a kifizetéssel érintett projektek tekintetében a mutató értéke 381, ami a célérték 21,2%-a.

A helyi gazdaság erősödését mutatja a Program eredményeként újonnan létrehozott mikrovállalkozások száma és százalékos aránya mutató is. A Vidékfejlesztési Program által támogatott új (2015,2016,2017-ben alapított) mikrovállalkozások száma az M04, M05, M06, M07, M08, M16 intézkedések alatt támogatott üzemek közül összesen 973 db, amelynek 94%-a a mezőgazdasági szektorban működik (914 db), 26 vállalkozást hoztak létre a turizmus, vendéglátás és egyéb szolgáltatások területén, 12 támogatott vállalkozás jött létre az élelmiszeriparban és mindössze három az erdészetben. Az egyéb szolgáltatási és kereskedelmi szektorban 18 új mikrovállalkozás létesült.

A fentiek alapján kijelenthető, hogy a Vidékfejlesztési Program intézkedései hozzájárultak közel ezer új mikrovállalkozás alapításához, azonban csak kevés alakult a mezőgazdaságon kívüli ágazatokban. A Vidékfejlesztési Program keretében végrehajtott intézkedések tehát a mezőgazdaság irányából történő diverzifikáláshoz korlátozott mértékben járultak hozzá, a mikrovállalkozások alapítását elsősorban a mezőgazdasági szektorban mozdították elő.

A helyi szolgáltatások és infrastrukturális fejlesztések is hatást gyakorolnak a helyi gazdaság erősödésére. A vizsgált időszakban az M07 intézkedés alábbi felhívásainak keretében történt kifizetés: VP6-7.2.1.2-16 Egyedi szennyvízkezelés (8 projekt, 866,7 ezer euro); VP6-7.2.1-7.4.1.1-16 Településképet meghatározó épületek külső rekonstrukciója, többfunkciós közösségi tér létrehozása, fejlesztése, energetikai korszerűsítés (346 projekt, 11,8 millió euro); VP6-7.2.1-7.4.1.2-16 Külterületi helyi közutak fejlesztése, önkormányzati utak kezeléséhez, állapotjavításához, karbantartásához szükséges erő- és munkagépek beszerzése (82 projekt, 2,7 millió euro).

2 EXECUTIVE SUMMARY

European Union legislation governing the use of the EAFRD requires regular evaluation of the impact and experience of grants. In line with this, the Rural Development Program Managing Authority has commissioned a consortium led by Field Consulting Services Zrt. to carry out an evaluation of the Program Evaluation Plan in 2019, „Competitiveness, strengthening of the local economy”. This document evaluates this topic based on information already available in 2019. As the program progresses, a further evaluation of the subject, taking into account the new results of the progress, is planned for 2020.

The main economic aspect in the evaluation of rural development is to increase the competitiveness of farmers. Changes in the competitiveness of agriculture were assessed on the one hand by taking into account the restructuring and modernization of the supported farms, and on the other hand by evaluating the impact indicators characterizing their economic performance and by a control group study.

Off-farm diversification of agricultural businesses in rural areas serves not only to secure the multi-legged economy, but also to diversify the use of local economic funds, to provide products and services in rural areas, to strengthen employment in rural areas and to counterbalance seasonality.

In the pre-2014 period, four-fifths of the funds committed between 2007 and 2014 were spent on productive infrastructure improvements, while human resources development accounted for nearly one-fifth of the funds, and about three percent of the funds directly contributed to market access of producers.

Access to technological modernization was limited in the period 2007-2014 by the significant share of non-productive investment in livestock manure management. Unlike the previous one, this program focuses specifically on higher value-added and labour-intensive sectors such as animal husbandry and horticulture.

Breakdown of the average annual TFP change in agriculture by components has improved technological efficiency for both supported and control groups:

- Technical efficiency deteriorated to a lesser extent than non-assisted holdings in the fruit and pig sector and pure technical efficiency in the pig and poultry sectors.
- Economies of scale has increased in the vine and dairy sectors, while it has decreased less for arable crop producers than for control group farms.
- TFP decreased in vegetables, pigs, slightly improved in grazing farming.

In the EU, Hungarian performance is at most enough to maintain current international competitiveness, higher than the EU28 average but lower than the average TFP growth of the new Member States, EU13, which was higher in Hungary, Poland, the Baltic States, Slovakia and Bulgaria.

By limiting the study to the period 2014-2017, the increase in the average farm entrepreneurial income per unpaid family labor force (HUF 7,571.9 thousand / person-year) for subsidized farms is outstanding (HUF 5063.5 thousand / person-year higher than the control group). increase).

- The average farm entrepreneurial income in the supported farms was higher (HUF 35,538.3 thousand) and increased to a greater extent (32.4 per cent) than in the control group (HUF 23,516.0 thousand) (16.9 per cent).
- The increase of the agricultural factor income (HUF 9778.2 thousand per year) was HUF 1605.9 thousand per year, which is HUF 312.2 thousand per year, 24.1 percent higher than the average net value added per labor force of the control group (HUF 8518.2 thousand per year) (HUF 1260.0 thousand per year).

- There was no difference in TFP change between the supported and control groups, with a 1.17 increase in TFP. In Priority 2, investment in the supported group fell by a quarter and in the control group by a third.

The impact of the program in terms of increasing competitiveness varies across sectors. In the horticultural sector, due to the size of the funding sources, its impact on the overall sector is small in terms of increasing competitiveness, while the individual technological standards of the winning bidder producers are increasing, thereby improving their competitiveness. The development of specialized horticultural harvesting machines and associated storage capacities can further improve product quality and increase the competitive commodity base. Support for the installation of vineyards provides support of new vineyards with new planting permits. In addition to support for productive funds, improving the sector's competitiveness could primarily be achieved by exploiting the potential of cooperation and origin protection and by promoting digitization. The capacity building of small crop storage facilities is 1.3 million metric tons, which, together with the expansion of 672.1 thousand metric tons of feed storage capacity represents 10 percent of the total agricultural storage capacity.

Investment support aimed at the modernization of pig farms can benefit approximately 10-15 percent of the Hungarian pig population. Although not all farms in the economy will be affected by the developments, due to the high coverage, the competitiveness of the sector may be affected by the aid. Competitiveness can be further improved mainly by increasing economies of scale.

Due to the intensive housing conditions in poultry farming, the technology of housing and the quality of buildings significantly influence the efficiency of poultry production. The call for the modernization of poultry farms received 426 applications with a total project cost of EUR 363.71 million and a grant request of EUR 182.90 million. In the future, the proliferation of digitization technologies may further improve the competitiveness of the sector.

In the cattle sector, the value of investments that can be made is equivalent to 20 per cent of the sector's total annual output, while in the sheep and goat sectors it is 54 per cent. Investments in the development of milking, keeping and feeding technology and in improving energy efficiency will make a significant contribution to increasing competitiveness. In extensive housing, animal welfare and environmental compliance must be a priority.

Within the framework of the development of small agricultural enterprises, 584 small enterprises have payments, 45.6 per cent of them in the livestock, 46.3 per cent in the horticultural sector and 8.1 per cent in the food processing sector undertook the construction of a product structure with a higher labor demand.

Off-farm diversification of agricultural holdings in rural areas serves not only to secure the multi-legged economy, but also to diversify the use of local economic funds, to provide products and services in rural areas, and to boost employment and offset its seasonality in rural areas. In the Rural Development Program, the off-farm diversification of farmers is supported by submeasure 6.4 „support for investments in the setting up and development of non-agricultural activities”.

Development of small-scale infrastructure and basic services in rural areas is targeted by the M07 measure of RDP. Measure M07 supports the development of rural infrastructure and basic services by small-scale development of built-up infrastructure facilities in rural settlements (7.2 submeasure) and by expanding the range and quality of available services (7.4 submeasure).

The results obtained in the strengthening of the local economy can be measured by the number of beneficiaries (farms) receiving support for investments in the setting up and development of non-agricultural

activities. The value of the indicator for the supported enterprises is 1089 farms, which is 60.5% of the target value (1800), for the paid projects it is 381, which is 21.2 per cent of the target value.

Strengthening of the local economy is also indicated by the number and percentage of micro-enterprises created as a result of the Program. The total number of new micro enterprises (founded in 2015, 2016, 2017) supported by the measures M04, M05, M06, M07, M08, M16 of the VP is 973, 94 per cent of which are in the agricultural sector (914), 26 enterprises have been created in tourism, 12 subsidized businesses were established in the food industry and only 3 in the forestry. In the other services and commerce sector 18 new micro-enterprises were established.

Based on the above, it can be stated that the measures of the Rural Development Program have contributed to the creation of nearly one thousand new micro-enterprises, but only a few have been developed in the non-agricultural sectors. The measures implemented in the framework of the RDP have thus contributed to a limited extent to the diversification to non agriculture sector, and the establishment of micro-enterprises has been promoted mainly in the agricultural sector.

Local services and infrastructure developments also have an impact on the strengthening of the local economy. During the period under review, payments were made the following calls under measure M07: VP6-7.2.1.2-16 Individual wastewater treatment (8 projects, EUR 866.7 thousand); VP6-7.2.1-7.4.1.1-16 Exterior reconstruction of buildings defining townscape, creation and development of multifunctional community space, modernization of energy (346 projects, EUR 11.8 million); VP6-7.2.1-7.4.1.2-16 Development of peripheral local roads, procurement of power and machinery for the management, repair and maintenance of municipal roads (82 projects, EUR 2.7 million).

3 BEVEZETÉS

Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap felhasználását szabályozó európai uniós jogszabályok előírják (lásd 1303/2013/EU rendelet 56. cikk) a Vidékfejlesztési Program értékelését, ideértve az eredményesség, a hatékonyság és a hatások vizsgálatát. Ennek megfelelően a Vidékfejlesztési Program Irányító Hatósága megbízta a Field Consulting Services Zrt. által vezetett konzorciumot, a Vidékfejlesztési Program Értékelési Tervében szereplő, 2019-re ütemezett, tematikus értékelések elkészítésével.

Jelen dokumentum az Értékelési Terv „Versenyképesség, a helyi gazdaság erősödése” feladatának elvégzése során feltárt tapasztalatokat, elemzési eredményeket mutatja.

Az értékelés a versenyképesség növekedését, a gazdaságok erősödését vizsgálja a Vidékfejlesztési Program intézkedéseinek hatására. Az értékelés tartalmazza a végrehajtás előrehaladásának, tapasztalatainak összegyűjtését, az intézkedések már azonosítható kimeneteinek, eredményeinek vizsgálatát, és a következő programozási időszak tervezését segítő előzetes következtetéseket és ajánlásokat fogalmaz meg.

Jelen értékelés megállapításainak nagyrésze a 2018. december 31-ig feltárt adatokon alapul, kivéve a pénzügyi előrehaladást érintő megállapítások, melyek 2019. június 30-ig terjedő adatokra támaszkodnak. 2020-ban elkészül az értékelés bővített, illetve a legfrissebb adatokat felhasználó aktualizált verziója, mely a projektek nagyobb mértékű előrehaladására tekintettel várhatóan a hatások, összefüggések tekintetében is tud elemzési eredményekkel szolgálni.

A Vidékfejlesztési Program (VP) 2014-2020 forrásainak legnagyobb részét az élelmiszergazdaságot érintő beruházási típusú műveletek kötik le, amelyeket versenyképes mezőgazdasági termelők vehetnek igénybe. Az élelmiszeripart külön alintézkedés, a „Mezőgazdasági termékek feldolgozásába/forgalmazásába és/vagy kifejlesztésébe történő beruházások” támogatja.

Magyarország termelési és jövedelmi viszonyait figyelembe véve a Program azokat az üzemeket tekinti támogathatónak, amelyek elérik a 6000 euro STÉ-t (Standard Termelési Érték). A 2007-2013-as programozási időszakban a 4 EUME ökonómiai méretkategóriát meghaladó gazdaságokat ítélték beruházási támogatásra alkalmasnak. Nagyságrendileg megfelel a 2014-2020 között alkalmazandó 6000 euro STÉ-nek.

A korábbi programoktól eltérően **a jelen program kimondottan a nagyobb hozzáadott értéket előállító és egyben a vidéki munkaerő számára jelentősebb munkaerő-igényt jelentő ágazatok felé fókuszál, úgymint az állattenyésztés és kertészet.** Emellett a megközelítésben új hangsúlyt kap a környezeti és klímaváltozásból eredő kihívások célzott kezelése is (komplex vízgazdálkodási fejlesztések, erőforrás-hatékonyságot javító fejlesztések, üvegház hatású gázok csökkentése). Új elem továbbá a kis gazdaságok számára átalány jellegű fejlesztési támogatás biztosítása egyszerűsített üzleti terv mellett.

A vidékfejlesztés értékelésében fő gazdasági szempont a gazdálkodók versenyképességének növelése. A mezőgazdaság versenyképességének változása egyrészt a támogatott mezőgazdasági üzemek szerkezetátalakításának, korszerűsítésének számbavételével, másrészt a gazdasági teljesítményüket jellemző hatásindikátorok értékelésével, kontrollcsoportos vizsgálattal került megítélésre.

A Vidékfejlesztési Program keretében végrehajtott intézkedések milyen mértékben járultak hozzá – különösen a piaci részesedés és a mezőgazdasági diverzifikáció növelése révén – a gazdasági teljesítményének javításához (2A kiemelt terület) értékelési kérdés megválaszolásához a következő beavatkozások kerültek értékelésre:

- 1.1.1 művelet: Mezőgazdasági, erdőgazdálkodási, élelmiszer-feldolgozási, értékesítési és vidékfejlesztési képzések, valamint szakmai tájékoztatók és felkészítések
- 1.2.2 művelet: Tájékoztatási szolgáltatás

- 2.1 alintézkedés: Segítség nyújtása tanácsadási szolgáltatások igénybevételéhez
- 4.1 alintézkedés: Mezőgazdasági üzemek összteljesítményének és fenntarthatóságának javítása
- 6.3.1 művelet: Mezőgazdasági kisüzemek fejlesztése

Az elemzési szakaszban a következő hatásindikátorok számítások kerültek alkalmazásra:

- I.01 Mezőgazdasági és vállalkozói jövedelem/ nem fizetett családi munkaegység (ÉME) változása 2014 és 2017 között.
- I.02: Mezőgazdasági tényezőjövedelem/éves munkaegység (ÉME) változása 2014 és 2017 között.
- I.03: Teljes mezőgazdasági tényezőtermelékenység változása 2014 és 2017 között.

A technikai hatékonyság és termelékenység (Total Factor Productivity, TFP – teljes tényezőtermelékenység) változásának számításához a TFP-változást felbontjuk összetevőire, technológia- és technikai hatékonyságváltozásra, utóbbit pedig tiszta technikai hatékonyság- és mérethatékonyság-változásra. Míg az előbbin adott inputfelhasználás mellett magasabb/alacsonyabb kibocsátás elérését értjük az előző időszakhoz képest a technológia javításának (pl. beruházásnak) az eredményeképpen, az utóbbin a maximális kibocsátás növekedését/csökkenését a mérethatékonyságnak és a tiszta technikai hatékonyságnak (a vezetési-szervezési döntéseknek) köszönhetően.

A technikai hatékonyságváltozás tiszta technikai hatékonyság- és mérethatékonyság-változásra bontható. Tiszta technikai hatékonyságváltozással – amit változó mérethozadékot (variable return to scale, VRS) feltételezve számolunk ki – a vállalkozásirányítás vezetési-szervezési teljesítményét mérjük a rendelkezésre álló erőforrások optimális felhasználásában. A mérethatékonyság pedig a mérethozadék hasznosítását jelenti.

A vidéki térségekben működő mezőgazdasági vállalkozások tevékenységének off-farm diverzifikációja a gazdaság több lábbon állásának biztosítása mellett szolgálja a helyi gazdasági alapok többrétű kihasználását, a vidéki térségekben hiányzó termékek és szolgáltatások biztosítását, valamint a vidéki térségekben a foglalkoztatás erősítését, szezonális ellensúlyozását is. A Vidékfejlesztési Programban a mezőgazdasági termelők off-farm diverzifikációját támogatja a 6A kiemelt területhez tartozó 6.4. - nem mezőgazdasági tevékenységek beindítására és fejlesztésére irányuló beruházások támogatása alintézkedés.

A 2014-2020 közötti időszakban a vidéki térségek kisméretű infrastruktúrájának és alapvető szolgáltatásainak fejlesztését Magyarország Vidékfejlesztési Programjában a 6B kiemelt területhez tartozó M07-es és M19-es intézkedéshez tartozó alintézkedések célozzák. Az M07-es intézkedés a vidéki települések épített infrastrukturális eszközeinek kisléptékű fejlesztésével (7.2), valamint az elérhető szolgáltatások körének bővítésével, színvonalának javításával (7.4) támogatja a vidéki infrastruktúra és az alapszolgáltatások fejlesztését.

4 ELEMZÉS

VP 2014-2020-ban betöltött szerepük alapján a helyzetértékelésben a kertészettel, állattartó telepekkel borszólóültetvény telepítéssel, mezőgazdasági kisüzemek fejlesztésével, valamint a szakképzéshez és készségek elsajátításához kapcsolódó tevékenységekkel, az eredmények alfejezetben pedig a beruházások hatásvizsgálatával, valamint a szerkezeti változásokkal foglalkozunk.

4.1 Helyzetértékelés

A kertészeti ágazat az agrárgazdaság legsokoldalúbb főágazata, amely ezzel együtt a mezőgazdaság egyik legmunkaigényesebb területének is tekinthető, ennek megfelelően az agrárgazdaságon belül a foglalkoztatásban betöltött szerepe meghatározó.

Magyarországon a klimatikus, talaj, vízkészlet és geotermikus adottságok, valamint gazdálkodási hagyományok rendelkezésre állnak, melyeknek köszönhetően az ország az éghajlatváltozás kedvezőtlen hatásai ellenére is jelentős kertészeti termelési potenciállal rendelkezik. A kertészeti ágazat jövedelemtermelő képességét akkor tudja megőrizni, ha a gazdálkodók korszerű termesztési módokat és technológiákat alkalmaznak, amelyek megvalósításához az alábbi intézkedések járulnak hozzá.

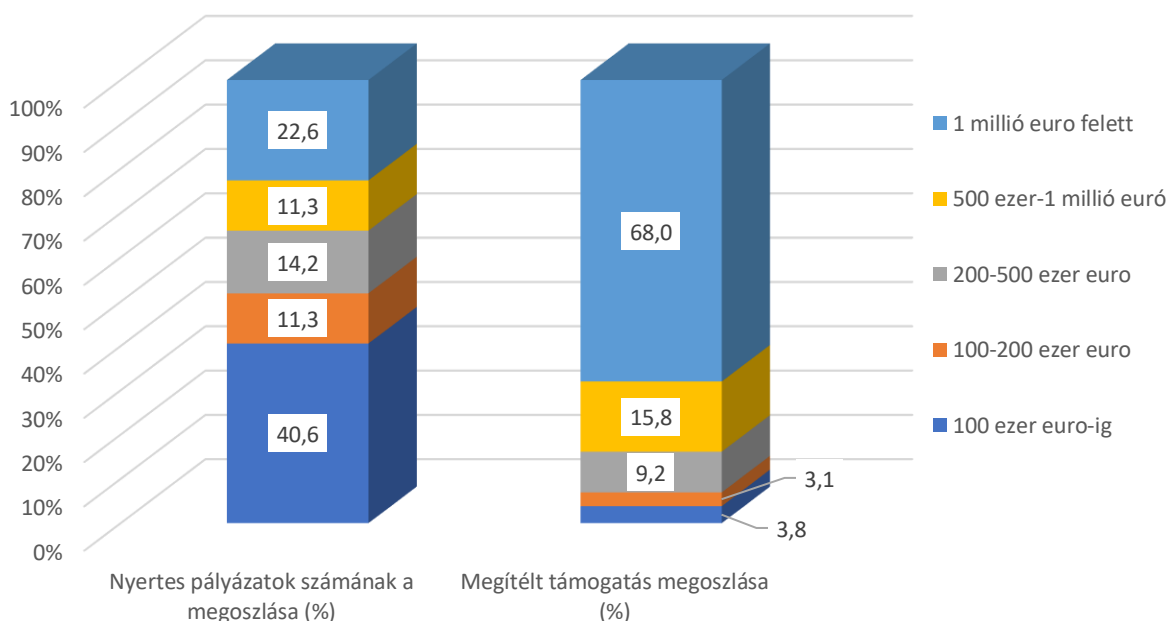
A VP-2-4.1.3.1.-16 „Kertészet korszerűsítése- üveg- és fóliaházak létesítése, energiahatékonyságának növelése geotermikus energia felhasználásának lehetőségével” c. felhívás keretében meghirdetett támogatási összeg a 2A kiemelt területre 27,42 millió euro volt.

A nyertes pályázatok 23 százaléka 1 millió euro feletti támogatást tartalommal bírt, és ezek a pályázatok együttesen a megítélt összes támogatási összeg 68 százalékát tették ki (1. ábra).

A 2018.12.31-ig kifizetésben részesülő 16 pályázó esetében 3,26 millió euro támogatással valósulhat meg fejlesztés a 2A kiemelt területre vonatkozóan. Ez 11 hektár hajtattott felület fejlesztést (6 hektár új, 5 hektár felújítás) jelent, ami a magyarországi hajtattott felületek nagyságának (4000 ha) 0,28 százalékát teszi ki. A 16 pályázóból 8 kertészeti besorolású. A 16 pályázóból 13 mikro, 1 kis és 2 közepes méretű.

A 2019 első félévi információk szerint a 2A kiemelt területen nem keletkezett új kötelezettségvállalás, ugyanakkor 0,83 millió euro támogatásról mondtak le a pályázók, így a programterületen a kötelezettségvállalás összességében 0,83 millió euroval csökkent.

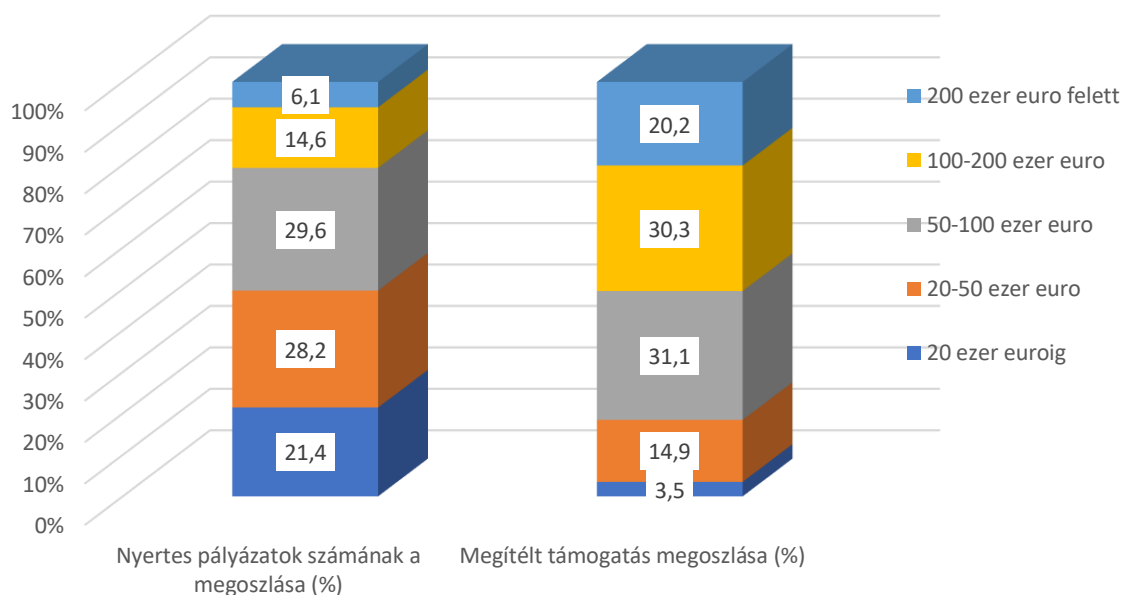
1. ábra: A támogatások megoszlása a támogatás nagyságkategóriái szerint a „Kertészet korszerűsítése- üveg- és fóliaházak létesítése, energiahatékonyságának növelése geotermikus energia felhasználásának lehetőségével” című felhívás esetében

Forrás: NAIK AKI összeállítás a Műveleti adatbázis alapján

A VP-2-4.1.3.2.-16 „Kertészet korszerűsítése - ültetvénytelepítés támogatására öntözés kialakításának lehetőségével” c. felhívás keretében meghirdetett támogatási összeg a 2A kiemelt területre 40,81 millió euro volt. A nyertes pályázatok 21 százaléka 100 ezer euro feletti támogatást tartalommal bírt, és ezek a pályázatok együttesen a megítélt összes támogatási összeg felét kötötték le (2. ábra).

2. ábra: A támogatások megoszlása a támogatás nagyságkategóriái szerint a „Kertészet korszerűsítése - ültetvénytelepítés támogatására öntözés kialakításának lehetőségével” című felhívás esetében

Forrás: NAIK AKI összeállítás a Műveleti adatbázis alapján

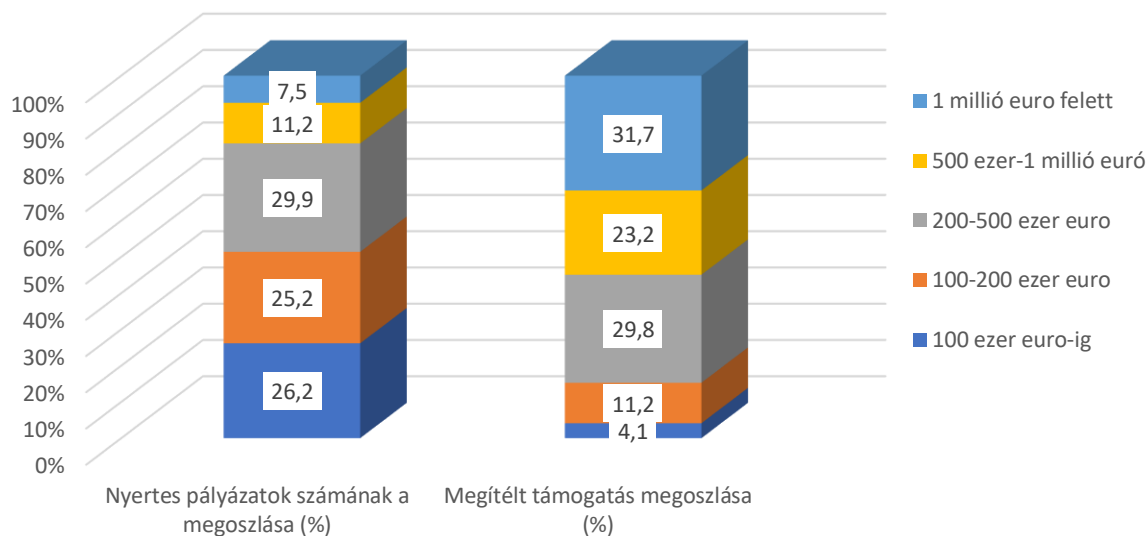
Az eddig kifizetésben részesülő pályázatoknak köszönhetően 260 hektár új gyümölcsültetvény telepíthető és 40 hektár gyümölcsültetvény lecserelíhető. A megvalósítható 300 hektár új gyümölcsültetvénytelepítés és ültetvénycsera a gyümölcsstermőterület nagyságának (90,7 ezer ha) 0,33 százalékát teszi ki. A 2019 első félévi információk szerint a 2A kiemelt területen az időszakban 1,60 millió euro értékű új kötelezettségvállalás mellett, 1,65 millió euróra szóló jóváhagyott támogatásról mondtak le a pályázók, így a programterületen a kötelezettségvállalás összességében 0,05 millió euroval csökkent. 2019 első félévében 50 támogatási kérelem alapján 1,72 millió euro támogatás kifizetése történt meg.

A VP2-4.1.3.3-16 „Kertészet korszerűsítése – gyógy- és fűszernövény termesztés fejlesztése” c. felhívás keretében meghirdetett támogatási összeg a 2A kiemelt területre 7,79 millió euro volt. A felhívásra vonatkozóan 2018. év végéig nem történt kifizetés. A felhívás keretében megítélt támogatás összege a 2A kiemelt területre vonatkozóan 0,29 millió euro volt 9 pályázó részére.

A 2019 első félévi információk szerint a 2A kiemelt területen az időszakban 0,40 millió euro értékű új kötelezettségvállalás mellett nem mondtak le jóváhagyott támogatásról a pályázók, így a programterületen a kötelezettségvállalás összességében 0,40 millió euroval nőtt. 2019 első félévében 1 támogatási kérelem alapján 8325 euro támogatás kifizetése történt meg.

A VP5-4.1.3.4-16 „Kertészet korszerűsítése – gombaházak - hűtőházak létrehozására, meglévő gombaházak - hűtőházak korszerűsítése” c. felhívás keretében meghirdetett támogatási összeg a 2A kiemelt területre 29,29 millió euro volt. A nyertes pályázatok közel ötöde 500 ezer euro feletti támogatást tartalommal bírt, és ezek a pályázatok együttesen a megítélt összes támogatási összeg 55 százalékát tették ki (3. ábra).

3. ábra: A támogatások megoszlása a támogatás nagyságkategóriái szerint a „Kertészet korszerűsítése – gombházak - hűtőházak létrehozására, meglévő gombházak - hűtőházak korszerűsítése” című felhívás esetében

Forrás: NAIK AKI összeállítás a Műveleti adatbázis alapján

Az eddig kifizetésben részesülő 21 pályázó esetében 1,79 millió euro értékű fejlesztés valósulhat meg a 2A kiemelt területre vonatkozóan.

A 2019 első félévi információk szerint a 2A kiemelt területen az időszakban 4,20 millió euro értékű új kötelezettségvállalás mellett, 1,86 millió eurora szóló jóváhagyott támogatásról mondtak le a pályázók, így a programterületen a kötelezettségvállalás összességében 2,34 millió euroval nőtt. 2019 első félévében 17 támogatási kérelem alapján 1,63 millió euro támogatás kifizetése történt meg.

A VP2-4.1.3.5-16 „Kertészet korszerűsítése - kertészeti gépbeszerzés támogatása” c. felhívás keretében meghirdetett támogatási összeg a 2A kiemelt területre 51,25 millió euro volt. A felhívás keretében a 2A kiemelt területre vonatkozóan megítélt támogatás összege 62,81 millió euro volt 3151 pályázó részére.

Az eddig kifizetésben részesülő 1909 pályázó esetében 30,74 millió euro értékű fejlesztés valósulhat meg a 2A kiemelt területre vonatkozóan. A VP-ben a nyertes pályázók elsősorban kertészeti erőgépeket, vetőgépeket, trágyaszórókat, betakarító gépeket és anyagmozgató gépeket szereznek be. Az ÚMVP-hez kapcsolódó determinációban 2A kiemelt területen Kertészeti gépek (ÚMVP) támogatásban 356 pályázó részesült összesen 15,19 millió euro értékben. A kertészeti gépbeszerzések nagyszámú termelőnek adták meg a lehetőséget gazdaságuk termelési színvonalának emelésére.

A 2019 első félévi információk szerint a 2A kiemelt területen az időszakban 0,32 millió euro értékű új kötelezettségvállalás mellett, 0,49 millió eurora szóló jóváhagyott támogatásról mondtak le a pályázók, így a programterületen a kötelezettségvállalás összességében 0,17 millió euroval csökkent. 2019 első félévében 771 támogatási kérelem alapján 11,05 millió euro támogatás kifizetése történt meg.

Az ÚMVP-hez kapcsolódó determinációban 2A kiemelt területen Kertészet korszerűsítése (ÚMVP) támogatásban 3 pályázó részesült összesen 79,95 ezer euro értékben. A fenti beruházások megvalósulása a szektorban a kibocsátás bővülését eredményezi, mégha ez a bővülés nem is ér el jelentős mértéket.

A Borszőlőültetvény telepítés támogatása (VP2-4.1.3.6-17) felhívás keretében 2018 februárjától volt lehetőség támogatási kérelmek benyújtására. A tervezett keretösszeg 4 milliárd forint (12,46 millió euro), amiből 2,79 milliárd forintot (8,69 millió eurot) különítettek el a 2A kiemelt területre.

A műveleti adatbázis szerint a felhívás keretében 2018 végéig még nem voltak jóváhagyott támogatással rendelkező kérelmek. Ez egyben azt is jelentette, hogy a beérkezett támogatási igények sem voltak teljeskörűen a kiemelt területekhez rendelve, így a felhívásra beérkezett, 2A kiemelt területhez kapcsolódó támogatási igények elemzésére sem volt lehetőség. Megjegyzendő, hogy a jelenlegi értékelési szakaszt követően, 2019 első félévében a felhívás 2A kiemelt területét illetően 524,12 ezer euro értékű kötelezettségvállalás jött létre, ami 25 darab pályázatot érintett.

A borszőlőültetvények telepítésének támogatása felhívás új telepítési engedélyek alapján nyújt támogatást. Az új borszőlőültetvények telepítésének engedélyezését 2016. január 1-jén vezették be, ezt megelőzően csak újratelepítési joggal lehetett borszőlőt telepíteni. Az új telepítések engedélyezési rendszere országos szinten már lehetővé teszi a borszőlő területének korlátozott mértékű növelését, ami évente az ország előző évi borszőlő területének maximum 1 százaléka lehet. Az országban igényelhető borszőlő telepítési engedélyek nagysága ennek megfelelően 2016-tól évente mintegy 650 hektár. A ténylegesen kiadott telepítési engedélyek nagysága minden évben elmaradt a lehetőségektől, azonban – az új telepítések támogatási lehetőségének is köszönhetően – évről évre nőtt a Hegyközségek Nemzeti Tanácsa (HNT) adatai szerint: 2016-ban 50 hektárt, 2017-ben 360 hektárt, 2018-ban 530 hektárt tett ki.

A felhívás hozzájárulhat a pályázó mezőgazdasági termelők és a termelői csoportok, szövetkezetek üzemi szőlőterületének bővítéséhez, ezzel a gazdaságuk kínálatának, piaci részesedésének növeléséhez. A támogatás csak borvidéki településen létesített ültetvényekre adható, minimum 4000 darab hektáronkénti tőszám esetén.

A telepítési engedély odaítélésénél plusz pontot kap az az igénylő, amely egy, a HNT által borvidékenként meghatározott fajtalistából kiválasztott szőlőfajtát kíván telepíteni. A listában azok a fajták szerepelnek (borvidékenként három darab), amelyek alkalmasak az adott borvidék valamely OEM borászati terméke esetében a minőség javítására, megfelelő az adott termőhelyen a termésbiztonságuk, vagy átlagot meghaladó a piaci keresletük (felvásárlási árak). Az említett szabályozás hozzájárul a borvidéki/üzemi fajtakoncentráció előmozdításához és a piacképes kínálat kialakításához. Az új ültetvényekben a támogatással lehetőség nyílik olyan művelésmód és támrendszer kialakítására, ami előmozdíthatja a gépesítést, pl. a szüret területén. A támogatás tehát hozzájárul a mezőgazdasági üzemek által előállított hozzáadott érték növeléséhez, a termelés hatékonyságának javításához, a mezőgazdasági termelők jövedelmi helyzetének és jövedelembiztonságának javulásához.

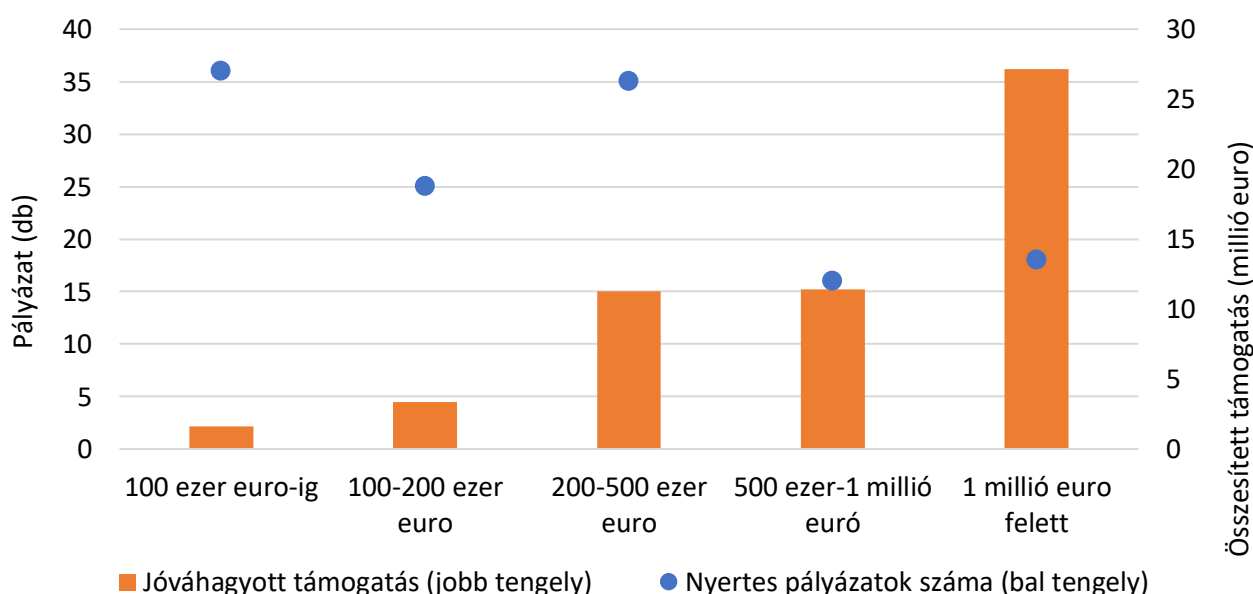
A VP2-4.1.2-16 „Kisméretű terménytároló, -szárító és -tisztító építése, korszerűsítése” c. felhívás lehetővé teszi kisméretű, 5 ezer tonna alatti méretű terménytárolók, valamint állattenyésztési telepek takarmánytárolóinak építését. A mezőgazdasági üzemek gazdasági teljesítményének növelése és a szerkezetátalakítás és modernizáció ösztönzése, különös tekintettel a piaci részvétel és orientáció növelésére, valamint a mezőgazdasági diverzifikációra keretösszege a 2A kiemelt területen 29,13 millió euro volt. A tervezett 260 kis méretű tároló kapacitása 1,3 millió tonna, valamint állattenyésztési telep takarmánytárolók építésének támogatását szolgáló ÁTK tároló kapacitás bővítés 672,1 ezer tonna. Ez a 2016. évi 20,1 millió tonnás összes raktárkapacitás 10 százaléka.

Az állattartás beruházásainak támogatása közül a **VP2-4.1.1.5-16 „Sertésstartó telepek korszerűsítése”** c. felhívás keretében 2016 májusa és júliusa között lehetett pályázatot benyújtani, ezt követően a keret kimerülése miatt a felhívást felfüggesztette az Irányító Hatóság.

A 2A, a 2B és az 5B kiemelt területekre kiírt felhívás együttes keretösszege 61,7 millió euro volt, ebből a 2A kiemelt területi célhoz kapcsolódó pályázatokhoz 32,24 millió euro lett elkülönítve. A felhívásra 331 pályázat érkezett be összesen 295,24 millió euro projekt költséggel és 142,86 millió euro támogatási igénnyel. A 2018 végi állapot szerint 198 pályázat rendelkezett támogatott státusszal, közülük 178 esetében volt jóváhagyott támogatás meghatározva, összesen 85,71 millió euro értékben.

A beadási időszakban 244 pályázat igényelt a 2A kiemelt területi célhoz kapcsolódóan támogatást, összesen 91,21 millió euro értékben, több mint 195,55 millió euro költségű sertéstelep fejlesztési projekt megvalósításához. A legtöbb kérelemben mind a 2A, mind az 5B kiemelt területekre egyaránt voltak beruházási szándékok. A pályázatok közül 163 támogatási okirat került támogatott státuszba, a 2A kiemelt területen 130 pályázatnál szerepel jóváhagyott támogatási összeg (4. ábra). A jóváhagyott, mintegy 55,72 millió euro támogatás mellett a pályázók közel 118,54 millió euro összköltséggel korszerűsíténeek, vagy létesíténeek sertéstartó telepeket.

4. ábra A sertéstelepek korszerűsítését célzó támogatás megoszlása a 2A kiemelt területen a támogatás nagyságkategóriái szerint

Forrás: NAIK AKI összeállítás a Műveleti adatbázis alapján

A támogatás jelentőségét jól mutatja, hogy támogatási döntések alapján megvalósítható beruházások értéke, a sertés ágazat teljes Mezőgazdasági Számlarendszerben mért éves kibocsátásának (2017-ben 750,68 millió euro) 16 százalékával egyenértékű. Az alacsony jövedelmezőség mellett a létrejövő beruházások értéke az ágazat több év adózás utáni eredményét tehetik ki.

Bár közvetlenül nem volt célja a támogatásnak az állatlétszám növelése, a 2A területen támogatott pályázatokban a gazdálkodók 74,2 százaléka vállalta az állatlétszám bővítését. 80 pályázatban, a nyertesek felénél (49 százalékánál) szerepelt az állatlétszám jelentős 30 százalék feletti várható bővítése. A nyilvánvaló hibák kizárása után készült összesítés szerint azok a telepek, amelyek tulajdonosaitól a támogatott pályázatok érkeztek jelenleg 106 ezer állategységnyi sertést tartanak, mely létszámot 176 ezer állategységre vállalták bővíteni. A teljes magyarországi sertésállomány 740 ezer állategységnyi volt 2016-ban, erre vetítve a növekmény közel 10 százalékos lehet, amihez új belépő üzem tervezett létszáma is hozzájárulhat.

A műveletek adatbázisából végzett lekérdezéseink szerint 2018 decemberéig mindössze 25 kötelezettségvállalással rendelkező beruházás megvalósítása történt meg, vagy kezdődött el a 2A kiemelt

területen. Ezen pályázatok jóváhagyott támogatási összege a 2A kiemelt területre 7,01 millió euro volt, ami megközelítőleg 14,62 millió euro támogatott beruházás kivitelezését tette/teszi majd lehetővé. A 2019 első félévi információk szerint a kiemelt területen az időszakban 236 ezer euro értékű új kötelezettségvállalás mellett, 6,18 millió euróra szóló jóváhagyott támogatásról mondtak le a pályázók, így a programterületen a kötelezettségvállalás összességében 5,95 millió euroval csökkent.

Az intézkedés a diverzifikációt is segítette, a 2018 végén kifizetett státusszal rendelkező pályázatok közül 11 érkezett sertéstartás szakágba sorolt pályázótól, míg 14 más szakágazatból, általában növénytermesztőktől. Utóbbiaknál a már meglévő sertéstartás korszerűsítése, bővítése vagy elindítása kiegyensúlyozottabbá tette a termelési szerkezetet.

Az elnyert támogatások lassabb ütemű lehívását több tényező indokolhatja. Jóllehet a benyújtási időszak 2016 közepén lezárult, a legtöbb támogatási döntés csak 2017 szeptemberét követően született meg, illetve számos pályázat bírálata még továbbra is függőben van. A sertéstartók beruházásainak nem kedvezett, hogy bár 2017 közepéig a sertés átvételi árak viszonylag magasak voltak, 2017 őszétől a sertéspestis megjelenése a határok mellett bizonytalanná tette az ágazat jövőjét, amit tovább fokozott a magyarországi vaddisznóállományban is megjelenő vírus és az ezzel egyidejűleg bevezetett kereskedelmi korlátozások. Mindez és a kivitelezési árak emelkedése óvatosságra inthette a támogatási döntéssel rendelkező beruházókat.

A VP2-4.1.1.2-16 „**Baromfitartó telepek korszerűsítése**” c. felhívás keretében 2016 májusa és júliusa között lehetett pályázatot benyújtani, ezt követően a keret kimerülése miatt a felhívást felfüggesztette az Irányító Hatóság. A 2A, a 2B és az 5B kiemelt területekre kiírt pályázat együttes keretösszege 62,31 millió euro volt, ebből a 2A kiemelt területi célhoz kapcsolódó pályázatokhoz 32,24 millió euro lett elkülönítve. Előzetes várakozásként összesen 400 támogatott projekt szerepelt a tervekben. A felhívásra 426 pályázat érkezett be összesen 363,71 millió euro projekt költséggel és 182,90 millió euro támogatási igénnyel.

A baromfiágazat az egyik legjobban gépesített és automatizált ágazat az állattartásban. Az intenzív tartási körülmények miatt a tartástechnológia és az épületek minősége jelentősen befolyásolja a termelés hatékonyságát. A baromfiágazat jövedelemtermelő képességét akkor tudja megőrizni, ha a gazdálkodók jó energiahatékonyságú épületekben, korszerű technológiákat alkalmazva tartják az állatokat.

A 2A kiemelt területi célhoz kapcsolódóan támogatást elnyerő pályázók összesen több mint 115,93 millió euro értékű beruházás megvalósítására tettek vállalást. A támogatás jelentőségét jól mutatja, hogy támogatási döntések alapján megvalósítható beruházások értéke, a baromfiágazat teljes Mezőgazdasági Számlarendszerben mért éves kibocsátásának (2017-ben 844,29 millió euro) 14 százalékával egyenértékű. A 128 támogatott státusszal rendelkező pályázat közül 82 jelezte/vállalta az állatlétszám bővítését, 100 pályázó pedig a beruházást követően az állatlétszám jelentős 30 százalék feletti várható bővítésével tervez. A nyilvánvaló hibák kizárása után készült összesítés szerint azok a telepek, amelyek tulajdonosaitól a támogatott pályázatok érkeztek jelenleg 390 ezer állategységnyi baromfit tartanak, mely létszámot 600 ezer állategységre vállalták bővíteni a műveleti adatbázis alapján. A támogatott pályázatok több mint fele a tyúkféléket tartó telepek fejlesztését célozta, a pulyka, a kacsza és a libát tartó telepek pályázatai közül egyenként 20-25 került támogatott státuszba.

A VP2-4.1.1.3-16 „**Szarvasmarhatartó telepek korszerűsítése**” c. felhívás célja a szarvasmarhatartó gazdaságok versenyképességének javítása, az ágazat foglalkoztatotti számának növelése és a hozzáadott érték termelésének fokozása új, innovatív és környezetbarát technológiák elterjesztésének támogatása révén. A felhívás keretében 2016 májusa és júliusa között lehetett pályázatot benyújtani. A 2A, a 2B és az 5B kiemelt területekre kiírt pályázat együttes keretösszege 61,9 millió euro volt, ebből a 2A kiemelt területi célhoz kapcsolódó pályázatokhoz 32,24 millió euro lett elkülönítve. A felhívás több alkalommal módosult, annak érdekében, hogy az érintett gazdálkodók minél szélesebb köre juthasson támogatási forráshoz.

A támogatás jelentőségét jól mutatja, hogy a 2A kiemelt területet érintő támogatási döntések alapján megvalósítható beruházások értéke (168,39 millió euro) a szarvasmarha-ágazat teljes Mezőgazdasági Számlarendszerben mért éves kibocsátásának (2017-ben 828,71 millió euro) 20,326 százalékával egyenértékű.

A VP2-4.1.1.4-16 „**Juh- és kecsketartó telepek korszerűsítése**” c. felhívás esetén a 2A kiemelt területi célhoz kapcsolódó pályázatokhoz 6,45 millió euro lett elkülönítve. A felhívás 2A kiemelt területére 422 pályázat érkezett be összesen 38,32 millió euro projekt költséggel és 19,00 millió euro támogatási igénnyel. A 2018 végi állapot szerint 338 támogatott pályázatban volt a 2A kiemelt területet érintő fejlesztés megjelölve, a jóváhagyott támogatás 14,3 millió euro volt. 2019 első félévében a felhívásra összes érintett kiemelt területén 88 támogatási kérelemre 2,03 millió euro támogatás kifizetése történt meg.

A VP2-4.1.1.1-16 „**Állattartó telepek korszerűsítése**” c. felhívás keretében 2016 májusától 2018 májusáig volt benyújtási időszak, de a felhívás 2017. április 25-én felfüggesztésre került. A felhívás meghirdetésekor a támogatásra tervezett keretösszeg 18,54 millió euro volt, ebből 9,66 millió euro volt elkülönítve a 2A kiemelt terület beruházásaira. A 2A kiemelt területet érintő pályázatok közül 78 rendelkezett támogatott státusszal, összesen 14,02 millió euro tervezett projektköltséggel. A kiemelt terület támogatott beruházásaihoz tartozó jóváhagyott támogatás 8 millió euro volt az értékelési időszak végén, egyelőre mintegy 30 százalékkal elmaradva a tervezett kerettől. 2018 végéig 10 pályázó beruházása rendelkezett kifizetett státusszal a 2A kiemelt területen. 2019 első félévében a felhívás összes érintett kiemelt területén 30 támogatási kérelemre 0,8 millió euro támogatás kifizetése történt meg.

A **VP2-6.3.1-16 „Mezőgazdasági kisüzemek fejlesztése”** c. felhívás célja a kisüzemek működésének elősegítése azzal, hogy a mezőgazdasági termelő tevékenységének üzemmérete a 6000 euro STÉ értéket, árbevétele meghaladja a 6000 eurot. Az elnyert támogatás felhasználásával a támogatott mezőgazdasági kisüzemek megerősödésével, diverzifikációjával elérik azt a versenyképes üzemméret nagyságot, amely már stabil jövedelemszerzést biztosít és megteremti a további növekedés alapjait. A 2A kiemelt területet érintő felhívás 2018. március 30. napján lezárult, a beérkezett támogatási kérelmek száma 1835 db, az igényelt támogatási összeg 26,82 millió euro, ebből az IH 777 db kérelmet támogatott 11,68 millió euro kötelezettségvállalással. Az intézkedés keretében kifizetéssel 584 kisüzem rendelkezik, ebből 45,6 százalék kisüzem az állattenyésztési ágazatban, 46,3 százalék kisüzem a kertészeti ágazatban és 8,1 százalék kisüzem az élelmiszer-feldolgozás ágazatban vállalta magasabb élőkommunikáció-igényű termékszerkezet kialakítását. A szakágazati besorolás alapján ebből 29,3 százalék kertészeti, 21,1 százalék növénytermesztő, 14,2 százalék pedig állattartó kisüzem. 2019 első félévében a felhívásra 277 támogatási kérelemre 3,2 millió euro támogatás kifizetése történt meg.

A 2A kiemelt területre elsődlegesen hozzájáruló intézkedések közül az **M01 intézkedés alatt a 1.1 - Szakképzéshez és készségek elsajátításához kapcsolódó tevékenységek** alintézkedés keretében még nem történt kifizetés a támogatott képzések esetében, a determinációs keretből pedig 17 képzési tevékenység valósult meg a kiemelt területet érintően. Az **1.2.2 Tájékoztatási szolgáltatás felhívás** esetén volt előrehaladás, melynek keretében a NAK a falugazdász hálózatán keresztül telefonos, személyes, csoportos formában, valamint tematikus rendezvényeken keresztül tájékoztatta VP témakörökben a VP kedvezményezettjeit a legfrissebb aktualitásokról, pályázati, jogszabály és egyéb változásokról. A 2A kiemelt területre vonatkozóan a determinációs kifizetésekkel együtt, melyek az ÚMVP Bemutató üzemi programok intézkedését is tartalmazzák összesen 9 műveletet érintően volt kötelezettségvállalás, illetve kifizetés. A VP 1.2 alintézkedés alatt a 2A kiemelt területre 7,04 millió euro volt a tervezett forráskeret, amelynek 48,5 százalékát költötték el. A 2.1. „Az igénybe vett tanácsadói szolgáltatások hasznosításának elősegítéséhez nyújtott támogatás” alintézkedés esetében nem volt a vizsgált időszakban kötelezettségvállalás, a determinációs kifizetések mindössze két tanácsadói műveletet érintettek a 2A kiemelt terület vonatkozásában.

6.4. alintézkedés alatt meghirdetett **VP6-6.4.1-16 Nem mezőgazdasági tevékenységek beindítására és**

fejlesztésére irányuló beruházások támogatása felhívás célja vidéki térségekben működő, mikroállalkozásnak minősülő mezőgazdasági termelők induló vagy már működő nem mezőgazdasági tevékenységei fejlesztésének támogatása. A felhívás 2016 decemberében történő meghirdetésekor a rendelkezésre álló keretösszeg 110,5 millió euro a támogatható projektek számát a felhívás 700-1000 darabban jelölte meg. A beérkezett támogatási kérelmek jogosultsági ellenőrzése 2017 folyamán lezajlott, ezt követően a támogatási kérelmek benyújtásának lehetősége 2017. júliusában felfüggesztésre került. A felhívás előrehaladására az elkészült szakértői interjúk szerint jelentős befolyással bírt, hogy a felhívás keretében több pontosítás történt, például kiegészült a pályázók köre a mikroállalkozókkal, emellett a kiegészültek az elvárt követelmények. Mindemellett 100 ezer euróról 160 ezer euróra emelkedett az elérhető maximális támogatási összeg.

A VP6-6.4.1-16 Nem mezőgazdasági tevékenységek beindítására és fejlesztésére irányuló beruházások támogatása felhívásra összességében 1667 kérelmet nyújtottak be, amelyből 728 db pályázat esetében történt kötelezettségvállalás 2017. augusztus és 2018. december 31. között. 2018 júliustól december végéig mindössze 20 projekt kifizetési kérelmét hagyták jóvá összesen 0,374 millió euro összegben. Ehhez hozzászámolandó az ÚMVP determinációs jogcímekre (Mikroállalkozások (ÚMVP); Diverzifikáció (ÚMVP); VP-M06 Turisztika (ÚMVP) történt 13,94 millió euro összegű kifizetés.

2019 I. félévében a 6.4.1 művelet esetében 66 kérelmet érintően 8,58 millió euro forrásvisszavonás történt a kötelezettségvállalásban, 5,1 millió euro kifizetés történt a VP6-6.4.1-16 Nem mezőgazdasági tevékenységek beindítására és fejlesztésére irányuló beruházások támogatása felhívásra, valamint 45,2 ezer euro a VP-M06 Mikroállalkozások (ÚMVP) determinációs jogcímre, tehát 2019. június 30-ával a kifizetéseket érintően az előrehaladás 12 százalékra nőtt.

Az M07-es intézkedés keretében meghirdetett felhívásokra beérkezett támogatási kérelmek az alábbiak szerint oszlanak meg. **Egyedi szennyvízkezelésre (VP6-7.2.1.2-16)** 141 pályázat lett benyújtva, melyekből 58 került 2018. december 31-ig támogatott státuszba. Kifizetés 8 projekt esetében történt, összesen 866 716,86 euro értékben, ami a felhívásra tervezett keretösszeg (37,51 millió euro) 2,34%-a. **Külterületi helyi közutak fejlesztéséhez, önkormányzati utak kezeléséhez, állapotjavításához, karbantartásához szükséges erő- és munkagépek beszerzésére (VP6-7.2.1-7.4.1.2-16)** 1277 pályázat érkezett, melyből 1191 projekt került 2018. év végéig támogatott státuszba. Kifizetés eddig 71 projekt esetében történt, összesen 2,68 millió euro értékben, ami a felhívásra tervezett keretösszeg (141,29 millió euro) 1,92%-a. **Településképet meghatározó épületek külső rekonstrukciójára, többfunkciós közösségi tér létrehozására, fejlesztésére, energetikai korszerűsítésére (VP6-7.2.1-7.4.1.1-16)** 2204 pályázat lett benyújtva. Közülük 969 került támogatott státuszba, sőt 336 projekt esetében már kifizetés is történt. A kifizetések összege 11,8 millió euro, ami a felhívásra rendelkezésre álló keretösszeg (97,02 millió euro) 12,26%-a. **Helyi termékértékesítést szolgáló piacok infrastrukturális fejlesztésére és közétkeztetés fejlesztésére (VP6-7.2.1-7.4.1.3-17)** 783 pályázat érkezett, amelyből 469 már támogatott státuszban van. 116 projekt már kifizetési kérelmet is benyújtott, azonban kifizetés ezen felhívás esetében még nem került sor Az Éves Fejlesztési Keret alapján 42,40 millió euro a rendelkezésre álló keretösszeg. **Tanyák háztartási léptékű villamos energia és vízellátás, valamint szennyvízkezelési fejlesztésére (VP6-7.2.1.4- 17)** 859 pályázat érkezett be, közülük 252 projekt már elérte a támogatott státuszt. Közülük 15 projekt esetében már kifizetési kérelmet is benyújtottak, azonban kifizetés erre a felhívásra még nem történt. Az Éves Fejlesztési Keret alapján 25,64 millió euro a rendelkezésre álló keretösszeg.

Továbbá, az M07 intézkedés keretében sor került ÚMVP determinációs kifizetésekre is. Ezek a kifizetések öt felhívás között oszlanak meg, az alábbiak szerint: **Vidéki alapszolgáltatások** (59,98 millió euro); **Falufejlesztés** (288,2 ezer euro), **Vidéki örökség** (138,9 ezer euro), **IKSZT kialakítása és működtetése** (44,8 ezer euro), valamint **Natura 2000 fenntartási terv** (4,9 ezer euro).

A hatályos Éves Fejlesztési Keret alapján az M07-es intézkedésre tervezett célérték 343,85 millió euro. A kifizetési adatok összesítése alapján öt felhívásra, valamint ÚMVP determinációval kiegészítve összesen 75,8 millió euro kifizetés történt. A kifizetési adatok alapján tehát a tervezett keretösszeg 27,04%-a került eddig kifizetésre.

2019 I. félévét tekintve az M07 intézkedés keretében 3,29 millió euro értékű kötelezettségvállalás történt, amellyel a forráskeret 32 százalékkal meghaladó mértékű a forráslekötés. 2019 január 1 és június 30 között a determinációs kifizetésekkel együtt 33,4 millió euro kifizetés történt, így a forrás keret 39%-át érintően történt kifizetés 2019. június 30-ig bezárólag.

4.2 Eredmények, hatások

Beruházási támogatások hatása

A 2014 előtti időszakban a 2007–2014 között lekötött forrás négyötödét a termelési infrastruktúrát érintő fejlesztésekre fordították, az emberi erőforrás fejlesztésébe a források közel ötödét vonták be, a termelők piacra juttatását közvetlenül a források mintegy három százaléka segítette. A lekötött források túlnyomó többsége a vidéki térségekben tevékenykedő gazdasági szereplők, különösen a mikrovállalkozások növekedését szolgálta, elsősorban a termelési infrastruktúra megújításán, bővítésén keresztül. A munkahelyteremtéshez való hozzájárulás csekély volt, mivel a technológiai korszerűsítés, amelyre az ÚMVP I. tengely legtöbb intézkedése irányult, általában a munkahelyek számának csökkenését vonta maga után. A technológiai korszerűsítéshez való hozzáfértést a 2007–2014-es időszakban jelentősen korlátozta, hogy a beruházási támogatásból jelentős mértékben részesedett a nem termelő típusú állattartó telepi beruházás, a trágyakezelés (20,9 százalék). A beruházási támogatások korlátozott mértékű hasznosulását mutatja, hogy a tesztüzemi rendszerben szereplő beruházási támogatásban részesedő üzemek esetében a teljes tényezőtermelékenység (TFP), és összetevői közül a technológiai hatékonyság ugyan növekedett, de kisebb mértékben, mint a beruházási támogatással nem rendelkező üzemcsoport esetében.

Az előző programidőszakhoz képest a Vidékfejlesztési Program makrogazdasági környezete a beruházások szempontjából kedvező volt. A piaci kamatok alacsony szintje élénkítette a beruházási kedvet és az ágazat jelentős fejlesztési tartalékot is felhalmozhatott. A beruházások végrehajtása szempontjából viszont kedvezőtlen, hogy a Vidékfejlesztési Program időszakában az ágazatra már sokkal inkább a munkaerőhiány a jellemző, kapacitásbővítő beruházások esetében a munkavállaló-hiány jelentős korlátozó tényező.

A beruházási támogatások hatását a teljes tényezőtermelékenységre az AKI tesztüzemi adatai alapján minden termelési irány esetében kiszámításra került. A burkológörbe-elemzéssel becsült 2004–2017 közötti TFP változásának értékeléséhez a támogatások nélküli bruttó termelési értéket kibocsátásváltozóként, valamint a mezőgazdasági területet, munkaerőt, anyagfelhasználást és értékcsökkenést, mint tőkét inputváltozóként használták fel (Keszthelyi, 2017b). A támogatott és nem támogatott gazdaságok közötti TFP-változás mérésére két csoportra osztották a megfigyeléseket. A beruházási támogatással rendelkező üzemeket a következő módon határozták meg:

- Az üzemet a beruházási támogatás évétől kezdődően a vizsgált időszak végéig támogatottnak tekintették.
- A támogatott és nem támogatott csoportokon belül mértani közép alkalmazásával állapították meg a csoportátlagot. A TFP-változásokat két egymást követő év között vizsgálták (pl. a támogatottak 2016–2017 közötti TFP-változását a 2016-ban támogatottnak minősített üzemek adatai alapján számították ki).

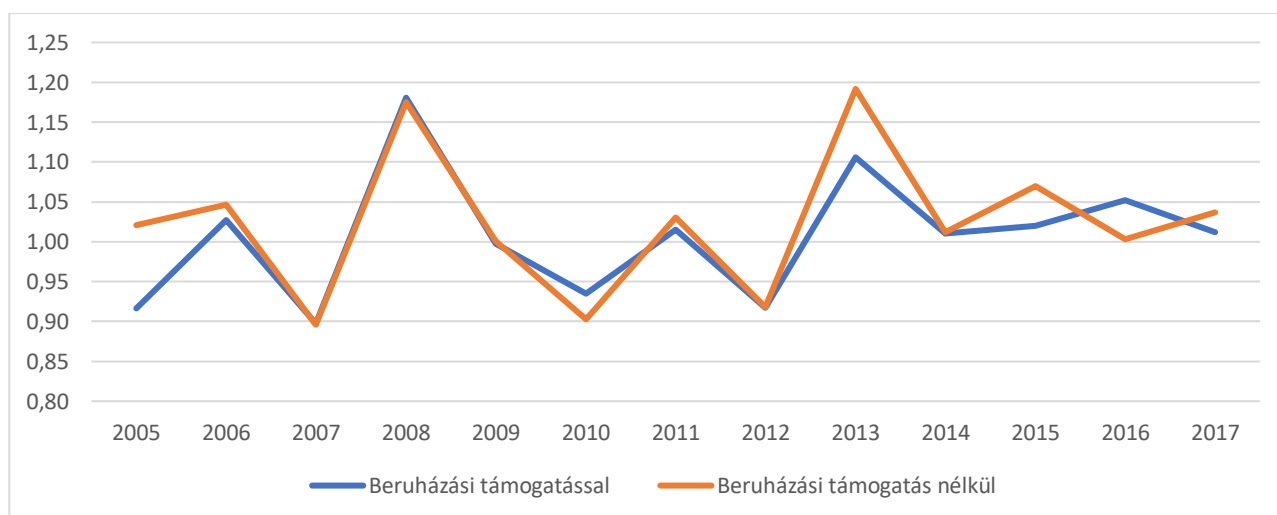
- A mezőgazdasági ágazat esetében a TFP-változás iránya, üteme az egyes évek között jelentős különbségeket mutat (5. ábra), amely az időjárás és a piaci viszonyok változásától függően jelentősen ingadozik, ezért a vizsgálatban az üzemcsoportok jellemzőinek összehasonlítását éves átlagértékek alapján végezték el.

A mezőgazdaság éves átlagos TFP-változását összetevőire felbontva a technológiai hatékonyság mindkét üzemcsoport esetében javult (éves átlagban 1,0145 és 1,0235). A beruházási támogatásban részesülő csoportban a hatékonyság javulása éves átlagban 0,9 százalékkal alacsonyabb.

A maximális kibocsátás mérséklődött, ezért a technikai hatékonyság mindkét üzemcsoport esetében romlott (éves átlagban 0,9895 és 0,9963), mivel a tiszta technikai hatékonyság (a vezetési-szervezési döntések) (éves átlagban 0,9897; 0,9963) és a mérethatékonyság (éves átlagban 0,9997 és 0,9999) egyaránt csökkent. A támogatott üzemek technikai hatékonysága 0,7 százalékkal, mérethatékonysága pedig mindössze 0,02 százalékkal alacsonyabb a nem támogatott üzemek eredményéhez képest.

EU-viszonylatban a magyar teljesítmény legfeljebb a jelenlegi nemzetközi versenyképességünk megőrzéséhez elegendő, magasabb az EU28 átlagánál, de alacsonyabb az új tagországok, az EU13 átlagos TFP-növekedésénél, amely a vizsgált időszakban Lengyelországban, a balti államokban, Szlovákiában és Bulgáriában nagyobb volt, mint Magyarországon.

5. ábra TFP változás a mezőgazdaságban, üzemcsoportok szerint, 2004–2017

Forrás: NAIK AKI teszüzemi rendszer alapján Adatelemzési és Térinformatikai Kutatások Osztálya

Mivel a mezőgazdaságban az input változása az output változásánál nagyobb mértékű volt a 2004–2017 közötti időszakban, éves átlagban a TFP növekedett mind a beruházási támogatással rendelkező (1,0039), mind a beruházási támogatással nem rendelkező üzemcsoport esetében (1,0197). A TFP-növekedés üteme a beruházási támogatásban részesülő üzemek esetében éves átlagban 0,2 százalékkal alacsonyabb. Az egyes ágazatokban a teljes mezőgazdaság TFP-változásának fent ismertetett jellemzőitől eltérően a támogatásban részesülő üzemek esetében:

- A TFP csökkent a zöldség, a sertés, valamint kismértékben javult a legeltetési gazdálkodás esetében.
- A technikai hatékonyság a nem támogatott üzemeknél kisebb mértékben romlott a gyümölcs- és a sertéságazat, a tiszta technikai hatékonyság pedig a sertés- és a baromfiágazatok esetében.
- A mérethatékonyság nőtt a szőlő- és a tejágazatban, míg a szántóföldi növénytermesztők esetében kevésbé romlott, mint a nem támogatott üzemeknél.

A beruházási támogatásban részesülő üzemekben a TFP és összetevőinek növekedését az inputok növekedésénél alacsonyabb mértékű outputnövekedés (leginkább a beruházásból eredő értékcsökkenés hirtelen megugrása) okozta a vizsgált időszakban. Ez azt jelzi, hogy a korszerűsítés jellemzően nem járt modernizációval, az innovatív beruházások hiányoztak, a támogatások egy része az inputforgalmazókhoz is áramolhatott. A beruházók a hatékonyság növelése helyett inkább az üzemméret növelését helyezték előtérbe döntéseik során. Ezért sok esetben a túlméretezett beruházások alacsony kapacitáskihasználása rontotta a hatékonyságot.

A 2014–2017 időszakra korlátozva a vizsgálatot támogatottként először azok az üzemek kerültek meghatározásra, akik kizárólag az 2-es prioritásban érintettek. A 2-es prioritás esetében támogatottnak az M04 és M06 intézkedésekben érintett üzemek tekinthetők, függetlenül attól, hogy más intézkedésekhez is tartozhatnak. **A 2014 és 2017 közötti időszakra a támogatott üzemek esetében a nem fizetett családi munkaerőre jutó átlagos mezőgazdasági vállalkozói jövedelem (27 896,0 ezer forint/ÉME) növekedése kiemelkedő**, 7571,9 ezer forint/ÉME, ami 5063,5 ezer Ft/ÉME-vel magasabb, mint a kontroll csoport családi munkaerőre jutó átlagos mezőgazdasági vállalkozói jövedelme (17 861,1 ezer forint/ÉME) növekedése (2508,3 ezer forint/ÉME). A hatást elemeire bontva megállapítható, hogy az átlagos mezőgazdasági vállalkozói jövedelem a támogatott üzemek esetében magasabb (35 538,3 ezer forint), és nagyobb mértékben nőtt (32,4 százalék), mint a kontroll csoport (23 516,0 ezer forint) esetében (16,9 százalék).

A mezőgazdasági tényezőjövedelem (I.02) a 2-es prioritás esetében (9778,2 ezer forint/ÉME) növekedése 1605,9 ezer forint/ÉME, ami 312,2 ezer Ft/ÉME-vel, 24,1 százalékkal magasabb, mint a kontroll csoport egy munkaerőre jutó átlagos nettó hozzáadott érték (8518,2 ezer forint/ÉME) növekedése (1260,0 ezer forint/ÉME). Méretkategóriák szerint 50 ezer EUR STÉ felett jelentősebb hatások mutatkoznak, viszont 50 ezer EUR STÉ alatt negatív a kapcsolat.

A teljes mezőgazdasági tényezőtermelékenységben (I.03) a 2-es prioritás esetében a támogatott és a kontroll csoport esetében nincs különbség, egyaránt 1,17 a TFP növekedés. A 2-es prioritás esetében a támogatott csoportban a beruházás negyedével, míg a kontroll csoportban harmadával esett vissza. Az 50 ezer EUR STÉ alatt a kontroll csoport TFP növekedése 6 százalékponttal (1,37), míg 50 ezer EUR STÉ felett a támogatott üzemek TFP növekedése (1,15) két százalékponttal magasabb.

A helyi gazdaság erősödése

Az elért eredményeket egyrészt mérhetjük „A vállalkozási tevékenység megkezdéséhez /a vidéki térségekben folytatandó nem mezőgazdasági tevékenységekhez és a nem mezőgazdasági tevékenységek fejlesztésére irányuló beruházásokhoz nyújtott támogatásban részesülő kedvezményezettek (mezőgazdasági üzemek) száma (6.2 és 6.4)” mutatóval, ami a kötelezettségvállalással érintett üzemek tekintetében 1089 üzem, ami a célérték (1800) 60,5 %-a, a kifizetéssel érintett projektek tekintetében a mutató értéke 381, ami a célérték 21,2%-a.

A helyi gazdaság erősödését mutatja a Program eredményeként újonnan létrehozott mikrovállalkozások száma és százalékos aránya mutató is. A mutató meghatározásához a VP által támogatott (kötelezettségvállalással érintett) üzemekből a 2015-ben (az első VP felhívások megjelenésének évében) vagy azután alapított mikrovállalkozások számát viszonyították az összes (Budapesten kívüli székhelyű) mezőgazdaság, erdőgazdaság, élelmiszer-feldolgozás, szálláshely szolgáltatás és vendéglátás ágazatokban működő mikrovállalkozások számához a KSH 2015. évi adatai alapján. A VP által támogatott új (2015,2016,2017-ben alapított) mikrovállalkozások száma az M04, M05, M06, M07, M08, M16 intézkedések alatt támogatott üzemek közül összesen 973 db, amelynek 94%-a a mezőgazdasági szektorban működik (914 db), 26 vállalkozást hoztak létre a turizmus, vendéglátás és egyéb szolgáltatások területén, 12 támogatott vállalkozás jött létre az

élelmiszeriparban és mindössze 3 az erdészetben. Az egyéb szolgáltatási és kereskedelmi szektorban 18 új mikroállalkozás létesült.

A KSH adatbázisban 2015-ben a Budapesten kívüli székhelyű mező- és erdőgazdaságban, élelmiszerfeldolgozásban, szálláshely szolgáltatás és vendéglátás ágazatokban működő mikroállalkozások száma 49 651 volt, ehhez viszonyítva a Vidékfejlesztési Program keretében létrehozott új mikroállalkozások számát ugyanezen ágazatokban az arány 1,9%. A nem mezőgazdasági szektorban összesen 59 új mikroállalkozás létesült, amelyből 41 azonosítható be a felsorolt szektorok szerint. A „Vidékfejlesztési Program révén létrehozott, nem mezőgazdasági mikroállalkozások százalékos aránya” kiegészítő mutató értéke 0,14%.

A fentiek alapján kijelenthető, hogy a Vidékfejlesztési Program intézkedései hozzájárultak közel ezer új mikroállalkozás alapításához, azonban csak kevés alakult a mezőgazdaságon kívüli ágazatokban. A VP keretében végrehajtott intézkedések tehát a mezőgazdaság irányából történő diverzifikáláshoz korlátozott mértékben járultak hozzá, a mikroállalkozások alapítását elsősorban a mezőgazdasági szektorban mozdították elő.

A helyi szolgáltatások és infrastrukturális és fejlesztések is hatást gyakorolnak a helyi gazdaság erősödésére. A Vidékfejlesztési Program M07 intézkedéseinek hatására azt vizsgáltuk, hogy milyen mértékben nőtt a vidéki területeken a szolgáltatásokhoz és helyi infrastruktúrához való hozzáférés. A vizsgált időszakban az M07 Alapvető szolgáltatások és a falvak megújítása a vidéki térségekben intézkedés keretén belül kifizetés az alábbi felhívások keretében történt: VP6-7.2.1.2-16 Egyedi szennyvízkezelés (8 db, 866,7 ezer euro); VP6-7.2.1-7.4.1.1-16 Településképet meghatározó épületek külső rekonstrukciója, többfunkciós közösségi tér létrehozása, fejlesztése, energetikai korszerűsítés (336 db, 11,8 millió euro); VP6-7.2.1-7.4.1.2-16 Külterületi helyi közutak fejlesztése, önkormányzati utak kezeléséhez, állapotjavításához, karbantartásához szükséges erő- és munkagépek beszerzése (71 db, 2,68 millió euro).

Az intézkedéshez jelentős mértékű determináció kapcsolódik Falufejlesztés (19 db, 288,2 ezer euro), Vidéki örökség (5 db, 138,9 ezer euro), IKSZT kialakítása és működtetése (6 db, 44,8 ezer euro), Vidéki alapszolgáltatások (2113 db, 59,98 millió euro), és Natura 2000 fenntartási terv (2 db, 4,9 ezer euro) témában.

A kritérium teljesülését az R23/T22: a javított szolgáltatás/infrastruktúra előnyeit élvező vidéki népesség százalékos aránya (6B kiemelt terület) mutató teljesülésével mérjük. A VP-ben kitűzött célérték 68,03%. A mutató számításánál feltétel, hogy ugyanazon település lakosságának többszöri beszámítása kerülendő. Amennyiben különböző tevékenységek azonos földrajzi területen támogatottak, az adott terület lakosságával egyszer kell kalkulálni. A Vidékfejlesztési Program által érintett vidéki népesség az Eurostat által átmeneti és túlnyomóan vidéki kategóriába sorolt terület népessége: 8 044 857 fő. Az R23/T22 indikátor értéke a fentiek alapján determinációval együtt 44,47%. Figyelembe véve, hogy az M07-es intézkedés teljes kerete kevesebb, mint egyharmadának kifizetésével sikerült 44,47%-ot elérni, úgy **valószínűsíthető, hogy a Program végére a kritérium közel teljesítettnek mondható.**

5 KÖVETKEZTETÉS, AJÁNLÁS

Az elvégzett vizsgálatok alapján általánosságban elmondható, hogy – **változatlan makrogazdasági feltételrendszer esetén a VP 2014-2020 beavatkozások valószínűleg növelni fogják a gazdaságok versenyképességét:**

- A mezőgazdasági vállalkozói jövedelem növekedés főképpen a termelékenység növelés hatására bővílhet.

- A mezőgazdasági tényezőjövedelem a beruházások végrehajtásával létrejövő korszerű kapacitások működtetéséből eredő hozzáadott érték növekedéséből és a munkaerő csökkenéséből következően valószínűleg magasabb lesz a támogatott gazdaságok esetében.
- A mezőgazdaság teljes tényezőtermelékenysége kis mértékben növekedhet az innovatív tartalmú együttműködések, partnerségek bővülésének hatására.

A kertészeti ágazat részére jóváhagyott források csak kis mértékben növelik a szektor kibocsátását, ezért a források hatékony és gyors kihelyezési folyamatának a meggyorsítása szükséges. Az állattartó telepek korszerűsítését célzó felhívások pályázói szinte valamennyi pályázat esetében jelentősen túligényelték a tervezett forráskeretet. A mérethatékonyság növelése jelentős tényező, mert a pályázók az állatlétszám bővítése terén vállalásokat tettek.

A Vidékfejlesztési Program versenyképességre gyakorolt hatása az eredmények alapján a mezőgazdasági üzemek életképességének javítása és a versenyképesség fokozása 2 prioritáshoz a Program az elsődleges mezőgazdasági termelők jövedelmének jelentős növeléséhez járul hozzá. **A megvalósuló beruházások növelik a termelés méretét, segítik a termelési szerkezet korszerűsítését, illetve a tevékenység diverzifikációt, ami a termelési érték növelésével a költségek csökkentésével a jövedelmek növelésének hatékony eszköze.**

A KAP gazdasági teljesítményének értékelése tekintetében a fő megítélési szempont a gazdálkodók versenyképessége és megélhetése. A tartós jövedelmezőség kulcsa a gazdálkodással összefüggő mérethatékonyság és munkatermelékenység. A magasabb jövedelmezőség kedvezőbb pénzügyi helyzetet teremt, amely a folyamatos fejlesztést, az innovatív gazdálkodás forrásait garantálja. Egyik részről a versenyképességhez hatékonyság növelés szükséges. Ugyanakkor a beruházási, a humánerőforrás-fejlesztési, illetve az agrár-környezetvédelmi támogatások növelése a termelékenységet is növeli.

A VP intézkedései elsősorban a mezőgazdasági vállalkozások alapítását támogatták, a mezőgazdaság irányából történő diverzifikáláshoz korlátozott mértékben járultak hozzá. Az új vállalkozások elindítására ugyanakkor általában kevés jó gyakorlat azonosítható az EU által finanszírozott, vagy hazai támogatási programokban, így a VP sincs egyszerű helyzetben ebben a tekintetben. A gazdaságösztönzési támogatási programok általános tapasztalata az, hogy a tőkepótlás kevés a piaci siker eléréséhez az új vállalkozások alapítása esetén. Az összes piaci kockázatot fel kell mérni, amely az adott területen, szektorban jelentkezik, és ezeket egyben, komplex módon kell kezelni az új vállalkozások sikere érdekében. Megfontolandó a diverzifikáció érdekében egy új támogatási megoldás kidolgozása, amely egyszerre biztosít lehetőséget a tőkehiány pótlására és a mentorálási szolgáltatásra, valamint a piacépes vállalkozási ötletek kiválasztására. Ennek keretét biztosíthatja akár az MNVH tevékenysége, a megfelelő kapacitással és referenciával rendelkező LEADER HACS-ok bevonása, vagy egyéb, inkubációs szolgáltatás biztosítása is.

Az összes 2018. december 31-ig kifizetett M07 intézkedést figyelembe véve, a Vidékfejlesztési Program a determinációval együtt jelentősen hozzájárult a vidéki infrastruktúra és az alapszolgáltatások fejlesztéséhez, Magyarország lakosságának 57,7 százalékát érintő beruházásaival.